

ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Головатюк А.

Науковий керівник – доц. Сорока Т. П.

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі розвитку освіти і науки актуальним залишається пошук перспективних напрямків удосконалення змісту і методики навчальних предметів загалом, і трудового навчання зокрема. Одним з таких напрямків є поєднання навчання учнів з розвитком їх інтелектуальних здібностей.

Інтелект школяра потребує всебічного розвитку його пізнавальних даних: це і спостереження, і здійснення різноманітних вправ із тренування пам'яті, і стимуляція до творчої самореалізації, але особливо важливі розвиток мислення в процесі засвоєння знань під час проблемного навчання та поглиблення інтересу до інтелектуальної діяльності з урахуванням набутих знань та їх застосування на практиці.

Питанням проблемного навчання значну увагу приділяли ряд науковців. Серед них варто відзначити В. Гетту, Д. Купова, М. Скаткіна, Д. Сметаніна, Д. Тхоржевського, які займалися розробкою дидактичних основ використання проблемності на уроках трудового навчання; О. Куруєв – розробкою проблемних ситуацій на уроках обслуговуючої праці; П. Козінік – проблемним навчанням на уроках електротехніки; І. Лернер, Т. Кудрявцев, М. Махмутов – організацією проблемного навчання в школі.

Як бачимо проблемне навчання завжди перебувало в центрі уваги науковців та педагогів. Однак, зараз недостатньо методичних розробок щодо використання проблемного підходу на уроках трудового навчання для різних вікових груп школярів та профілів навчання. Вищеназвані міркування визначили актуальність статті.

Мета статті – розкрити особливості використання проблемного підходу на уроках трудового навчання.

Для проблемного навчання характерно те, що знання та способи діяльності не підносяться у готовому вигляді, не пропонуються певні правила й інструкції вирішення завдання. Весь зміст навчання складається у стимулюванні пошукової діяльності учня. Активізація пізнавальної та виконавської діяльності учнів, розвиток інтересу до предмета, формування самостійності й творчого відношення відбуваються ефективніше, якщо вчитель не декларує, а постійно міркує, полемізує, залучає учня до активного пошуку доказів, що засновані на певних знаннях, асоціаціях, слухових враженнях. Такі заняття по суті перетворюються на діалог, спільні роздуми, дослідницьку роботу.

При використанні технології проблемного навчання формується особливий стиль розумової діяльності, підвищується дослідницька активність і самостійність учнів, вони вчать мислити логічно, науково, творчо. Крім того, факт суб'єктивного «відкриття» істини та сам процес її пошуків викликає в учнів глибокі інтелектуальні почуття, у тому числі почуття задоволеності й упевненості у своїх можливостях і силах. А емоційно забарвлене, «пережите» знання має більше шансів закріпитися надовго у свідомості, ніж отримане в готовому виді. Автори даного методу структурною одиницею проблемного навчання вважають проблемну ситуацію і процес її вирішення [2].

Проблемне навчання характеризується насамперед тим, що учні системно включаються разом із учителем у процес пошуку розв'язання доказових для них проблем.

Поняття «навчальна проблема» походить від поняття «проблема», яке характерне для наукового пізнання. Під впливом визначень терміну «проблема», даних в енциклопедіях та окремих словниках, дехто поняття «навчальна проблема» розуміє як складне важливе питання

або «велике» пізнавальне завдання, актуальне протягом ряду років, розв'язання якого здійснюється на основі з'ясування великої кількості часткових пізнавальних завдань [1].

Навчальна проблема викликає певний психологічний стан учня, який сприяє її розв'язанню. Причому невідоме з відомим у навчальній проблемі пов'язані так, що в ході її розв'язання учень повинен «відкрити для себе» нові знання або способи дії, які невидимою ниткою пов'язані з відомим і легко приєднуються до існуючої в учня системи знань [3].

Механізм виникнення навчальної проблеми можна розкрити так: об'єктивне протиріччя чи їх сукупність включаються в проблемне завдання (задачу, запитання чи практичне завдання). Виходячи з аналізу відомого й невідомого, учень сприймає умову проблемного завдання: зіставляє відоме з невідомим, яке включає не тільки невідомі знання чи спосіб дії, а й спосіб його знаходження. У процесі такого зіставлення учень усвідомлює протиріччя, закладене в умові завдання. Сприйняття протиріччя, усвідомлення необхідності його розв'язання і в той же час відсутність «засобів» його розкриття викликають, проблемну ситуацію. Під дією таких умов у свідомості учня виникає навчальна проблема. Вона виникає у мисленні, в ідеальній формі як будь-яке судження, поки воно не стане логічно завершеним і не буде виражене в звуках чи знаках письма. Усне чи письмове вираження навчальної проблеми може збігатися з попередньо сформульованим проблемним завданням, але, як показують дослідження, у більшості випадків вони не збігаються. Навіть якщо проблемне завдання ставиться учителем у формі лаконічно вираженої проблеми, учні часто її переформулюють. Це пояснюється тим, що викладені в завданні факти усвідомлюються учнями. Досвід, знання, мотиви можуть надати деякої своєрідності, а часом і нового напрямку в розумінні суті завдання. Тому вчителю необхідно стежити за тим, щоб сформульована учнем проблема за змістом не відрізнялася від поставленого завдання [3].

Найважливішим моментом проблемного навчання є проблемна ситуація. Розглянемо окремі типи проблемних ситуацій, які доцільно застосовувати на уроках трудового навчання [4]:

1. Коли проявляється невідповідність між наявними знаннями та способами дії за новими вимогами.

2. Коли учні стикаються з ситуацією, в якій з різноманітних знань чи способів дії потрібно вибрати необхідні.

3. Коли йде пошук шляхів використання наявних знань і способів дії у принципово нових умовах.

4. Коли наявне протиріччя між теоретично можливим шляхом розв'язання задачі та його практичною нездійсненністю або недоцільністю.

5. Коли проявляється невідповідність між конкретним технічним об'єктом і його схематичним зображенням.

6. Коли виникають утруднення під впливом «психологічного бар'єру» попереднього досвіду.

7. Коли проявляється невідповідність між створеним образом дії та практичним її виконанням.

8. Коли наявні протиріччя суджень.

Встановлена класифікація проблемних ситуацій на основі протиріч є важливою для організації проблемного навчання. Вона дає можливість простежити за особливостями протікання мислення в умовах різних типів протиріч, глибше проникнути в суть поняття «проблемна ситуація», розробити шляхи управління сприйманням і розв'язанням основних типів протиріч. Без знання протиріч, характерних даному навчальному предмету, тобто без класифікації проблемних ситуацій, не можна ефективно організувати проблемне навчання.

Для створення проблемної ситуації перед учнями необхідно поставити таке практичне або теоретичне завдання, при виконанні якого вони повинні відкрити для себе нові знання або способи дії.

Проблемна ситуація створює певний емоційний настрій учневі. Виявлена невідповідність в умові завдання, незавершеність думки самі по собі викликають пізнавальний інтерес, але цього недостатньо. Створюючи проблемну ситуацію, вчитель повинен знаходити прийоми підсилення мотивів навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гетта В. Г Система понять проблемного навчання / В. Г. Гетта // Методика трудового навчання. – 1978. – № 11. – С. 56 – 62.
2. Кудрявцев Т.В. Проблемное обучение: истоки, сущность, перспективы / Т. В. Кудрявцев. – М.: Знание, 1991. – 123 с.
3. Сорока Т. П. Реалізація проблемного підходу на уроках трудового навчання у 7 класі / Т. П. Сорока // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 18 / Редкол.: І.А.Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 523 с.
4. Тхоржевський Д. А. Основы проблемного обучения на уроках труда / Д. А. Тхоржевський, В. Г. Гетта // Школа и производство. – 1996. – № 5. – С. 66 – 72.

Топорницька Ю.

Науковий керівник – доц. Павх С. П.

**ОКРЕМІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ УЧНІВ
В'ЯЗАННЯ ГАЧКОМ**

На основі орієнтовного тематичного плану [1] учитель розробляє календарно-тематичний план, в якому конкретизує обсяг навчального матеріалу. При цьому слід враховувати, що орієнтовно одна третя навчального часу відводиться на теоретичне навчання, а решта — на виконання практичних робіт.

Вчитель має постійно пам'ятати, що ефективність окремих занять і виконання програми в цілому забезпечується високим рівнем підготовки кожного уроку, систематичним аналізом методичної літератури. Працюючи за програмою особливу увагу слід приділяти на трудове, економічне, естетичне та правове виховання учнів безпосередньо в процесі навчання та виробничої праці.

Під час навчальних занять необхідно дотримуватися вимог охорони праці учнів, організації робочого місця, здійснювати контроль за вивченням та виконанням ними правил безпеки праці, протипожежної безпеки, виробничої санітарії та гігієни праці.

Перед виконанням практичних робіт слід здійснювати вступний інструктаж.

Відведений на варіативну частину час програми можна використовувати:

- окремими частинами для збільшення кількості годин на вивчення окремих розділів інваріантної складової програми;

- як окремий додатковий розділ програми;

- для виконання окремого творчого проекту.

Зміст і спосіб реалізації варіативної частини програми вчитель враховує при складанні календарно-тематичного плану до початку навчального року.

Під час підготовки до проведення уроків з технології, вчитель вибирає тему уроку з календарно-тематичного плану та вибирає тип уроку.

Є такі основні типи уроків:

- урок засвоєння нових знань;

- урок формування нових навичок та вмінь;

- урок застосування знань, умінь та навичок;

- урок узагальнення і систематизації знань учнів;

- урок контролю і корекції знань, умінь та навичок;

- комбінований урок.

Для того щоб вибрати тип уроку вчитель повинен керуватись місцем цього уроку в системі уроків, його завданнями, особливостями змісту нового матеріалу, педагогічним задумом, віковим особливостям учнів, базовим рівнем їх знань, умінь та навичок. Тип уроку залежить також від наявності в школі засобів навчання, професійної майстерності вчителя та інших чинників.

Щоб забезпечити цілісність навчально-виховного процесу на уроках трудового навчання, необхідно застосовувати всі перераховані вище типи уроків. Це особливо важливо під час впровадження нових програм з трудового навчання, де можуть бути й уроки засвоєння знань,